

3. Мазур Т.В. Правовая система Германии: понятие и основные компоненты. *Серия: Юридические науки*. Тамбов, 2014. №5 (43). С. 129-132.
4. Bundesanzeiger Verlag. Gesetz zur Einföhrung einer zivilprozessualen Musterfeststellungsklage. URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl=%27bgbl118s1151.pdf (дата звернення: 25.10.2020).
5. Bundesamt für Justiz. Gesetz zur Regelung eines allgemeinen Mindestlohns. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/millog/BJNR134810014.html> (дата звернення: 25.10.2020).

Сохацька А.

*студентка юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.ю.н., доц., доктор права УВУ, завідувач
кафедри теорії та історії держави і права ЗУНУ,
Заслужений юрист України Кравчук М. В.*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ДЕРЖАВИ І ЦЕРКВИ, ЇХ ЮРИДИЧНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання взаємовідносин держави і Церкви в Україні, є однією із важливих проблем юриспруденції, адже від аналізу й оцінки та покращання їх стосунків, у великій мірі, залежить ефективність національного суспільного розвитку.

Перш за все потрібно зрозуміти процес виникнення права та релігії, що являється продуктом еволюції суспільного прогресу, які відображають специфічні учення і доктрини певних епох. Вони відмежовуються за предметом і засобами відображення, по-різному з'ясовують окремі аспекти соціального буття. Релігія виникає як відбиття у фантастичній, ілюзорній формі надто низького рівня економічного розвитку, панування над людьми сил природи. Право виникає значно пізніше з поділом суспільства на класи, появою приватної власності та держави і віддзеркалює існування нерівності у відносинах між пануючою меншістю та підлеглою більшістю, пригноблене становище працівників. Такий підхід був сформований у радянський період. Однак як зазначив М. Кравчук “науковець, вважаючи себе носієм високодуховного світогляду або просто симпатиком християнських цінностей, покликаний досліджувати та відкривати у природі і в житті закономірності Божого творіння, і тоді правові норми будуть не створенні, а відкриті” [7, с.51].

На думку багатьох вчених християнська мораль історично була невід'ємною частиною української нації, її менталітету. У зв'язку із цим сформувалася особлива, із притаманними тільки їй рисами вітчизняна правова культура [9, с. 506]. Тому М. Кравчук підкреслив, що “вчені дійшли розуміння того, що людство може врятувати лише шлях

духовного розвитку. ...Оскільки саме Біблійні заповіді стали не тільки основою моральних норм співжиття, а й набрали сили правозаконів, тобто розкрили як ціннісні орієнтири поведінки людини, так і механізми і їх дотримання, і до цього часу визначають окремі норми галузевого права [7, с. 52]. Далі вчений зазначив, що актуальність та значимість цієї проблеми свідчать всезростаючий авторитет і довіра українського народу до Церкви [8, с. 35].

Тому надзвичайно важливо з'ясувати питання правового регулювання взаємовідносин Церкви і держави та значимість цих відносин для суспільного розвитку.

Рівень розробки теми. Нажаль питання взаємовідносин держави і Церкви, в яких простежується взаємозв'язок етнонаціональних та державотворчих процесів з релігійно-церковними досліджені не достатньо. Проблеми юридичного закріплення взаємовідносин держави і Церкви знайшли відображення у працях таких вчених як: В.Бондаренка, М.Горячої, О. Грицини, О. Каленюка, А. Ковбана, А. Колодного, М. Кравчука, А. Лесик, І. Луцького, Т. Стефанчишина, В. Стецюка, С. Максимчука, І. Ткачука та ін.. У цих працях проаналізовані різні підходи до суті феномену релігії, її ролі у процесі державотворення, впливу на духовно-культурний аспект відродження української нації у процесі переходу суспільства від тотального атеїзму до визнання релігії і Церкви.

Отже, метою дослідження є висвітлення юридичного закріплення відносин держави і Церкви та окреслення значимості цих стосунків

Викладення основного матеріалу. У плані підтвердження значимості Церкви у суспільному житті українців М.Кравчук акцентував увагу, що ...минулі велич і слава Києва були безпосередньо пов'язані з його Церквою [8, с.36]. У сучасний період зміцнення стосунків між державою і Церквою проявилась у запровадженні у Збройних Силах України інституту капеланства. Отже, першим міжнародним актом, яка закріпили свободу совісті, по-іншому свободу віросповідань була "Загальна декларація прав людини" від 10.12. 1948 р. Відповідно до ст. 18 цього Акту "кожна людина має право на свободу думки, совісті і релігії, це право включає свободу міняти свою релігію чи переконання та свободу сповідувати свою релігію чи переконання як одноосібно, так і разом з іншими, публічно, приватно в ученні, богослужінні, в виконанні релігійних і ритуальних порядків" [4].

Подібне закріплення містять декілька інших міжнародно-правових актів, наприклад ст. 9 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод, ст. 18 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 1 Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії чи переконань тощо.

Якщо говорити про національне законодавство, то Конституція України у статті 35 встановила, що "кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право визначило свободу сповідувати

будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність". Окрім даного положення є також, Закон України "Про свободу совісті та релігійні організації" від 23 квітня 1991 року дає наступне визначення релігійних прав: "Кожному громадянину в Україні гарантується право на свободу совісті. Це право закріпило свободу мати, приймати і змінювати релігію або переконання за своїм вибором і свободу одноособово чи разом з іншими сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, відправляти релігійні культи, відкрито виражати і вільно поширювати свої релігійні або атеїстичні переконання [5].

Слід зазначити, що між положеннями Конституції та Закону є деякі розбіжності, на нашу думку термін "свобода світогляду і віросповідання", який вживає Конституція, мусить бути введений у Закон замість "свобода совісті", а також гарантування релігійних прав кожному, а не лише громадянам України.

Окрім цього релігійні права гарантовані Конституцією України (ст. 35), Законом України "Про свободу совісті та релігійні організації" від 16 червня 1992 року, Законом України "Про альтернативну (невійськову) службу" від 12 грудня 1991 року (ст. ст. 1, 2, 5, 13, 28), Законом України "Про освіту" від 23 травня 1991 року (ст. 8), Законом України "Про загальний військовий обов'язок і військову службу" від 28 березня 1992 року, Цивільним кодексом України від 16.01. 2003 р., Цивільним процесуальним кодексом України від 18.07. 1963 р., Кримінальним кодексом України від 05.09. 2001 р. (ст. ст. 178-181), Кримінально-процесуальним кодексом України від 28.12. 1960 р. (п. 1 ч. 1 ст. 69), та низкою інших законів і підзаконних нормативних актів.

Оскільки обмеження релігійних прав здійснюється, головним чином, державними органами, а релігійні права належать тільки віруючим, які об'єднуються у релігійні організації, то тут постає питання про взаємовідносини релігійних організацій (Церкви) і державних органів (держави), про межі їх взаємовпливу та співпраці.

Ч. 3 ст. 35 Конституції України чітко визначила, що Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від Церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ст. 5 Закону України "Про свободу совісті і релігійні організації" містить аналогічні вимоги. За ч. 3 цієї статті держава захищає права і законні інтереси релігійних організацій; сприяє встановленню відносин взаємної релігійної і світоглядної терпимості й поваги між громадянами, які сповідують релігію або не сповідують її, між віруючими різних віросповідань та їх релігійними організаціями; бере до відома і поважає традиції та внутрішні настанови релігійних організацій, якщо вони не суперечать чинному законодавству. Держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність релігійних організацій, не

фінансує діяльність будь-яких організацій, створених за ознакою ставлення до релігії.

Таким чином держава визначила межі своїх повноважень стосовно релігійних організацій, і з іншої сторони наділила релігійні організації певними правами та обов'язками. Тобто, так чи інакше Церква існує в межах правового поля, яке створює держава. Проте держава в свою чергу зазнала впливу Церкви. Церква має вирішальний вплив на частину її громадян, які належать до неї. Саме вона створила свою систему норм (церковне право), яке регулює внутрішні відносини між її членами і зовнішні – з суспільством. Церква також суттєво впливає на формування ідеології в державі, моральних та інших соціальних норм, на рівень правової культури, сприяє державі у виконанні її функцій.

Щодо останнього, то ч. 6 ст. 5 Закону України “Про свободу совісті і релігійні організації” визначили, що релігійні організації не виконують державних функцій. Тоді як в реальному житті є чимало ділянок для співпраці та взаємодопомоги Церкви та держави. Одним з них, як уже зазначалось, є встановлення інституту капеланства в Збройних Силах України.

Завдяки думкам провідних науковців в Українській Армії введено інститут капеланства, що сприяє реалізації ч. 3 ст. 21 Закону України, яка надає можливість військовослужбовцям брати участь у богослужіннях і виконанні релігійних обрядів. Крім того, соціологічні дослідження підтвердили, що присутність капеланів позитивно вплинула на виконання військовослужбовцями своїх обов'язків, підняло бойовий дух Армії, скоротило кількість самогубств тощо. Проте зараз тривають суперечки з приводу правового статусу капеланів, а також особливостей реального забезпечення релігійних прав віруючих різних конфесій.

Взаємовплив Церкви і держави є, як вже зазначалося, у процесі проведення освітньої діяльності, участі Церкви в процесі реабілітації осіб, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, у процесі соціалізації бездомних дітей та дітей позбавлених батьківського піклування тощо.

З вищевикладеного потрібно зробити висновок, що демократична, правова держава така як Україна, повинна одноманітно застосовувати законодавство про свободу совісті і віросповідань. Крім того, держава повинна сприяти реалізації релігійних норм, оскільки вони базуються на великому авторитеті релігії і Церкви і виступають як визначальні чинники формування етичних оцінок і мотивацій суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. №254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141. У редакції від 01.01.2020 р URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 29. 10 2020 р.).

2. Декларація прав національностей України. Київ., 1991. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12#Text> (дата звернення 29.10.2020 р.)
3. Декларація про державний суверенітет України, URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення 29.10.2020 р.)
4. Загальна декларація прав людини: остаточно затверджений текст. – Нью-Йорк, ООН. 1948. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення 29.10.2020р.)
5. Закон України Про свободу совісті та релігійні організації: від 31.01.2019. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text> (дата звернення 29.10.2020 р.).
6. Кравчук М.В. Проблеми теорії держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. [для студ. ЗВО]. 3-є вид., змін. й допов. Тернопіль: Економічна думка, 2016. 420 с.
7. Кравчук М.В., Кузь П.М. Методологія дослідження взаємовідносин держави і Церкви. Стратегія і тактика правових реформ: виклики сучасності: Збірник матеріалів юридичної науково-практичної Інтернет конференції «Актуальна юриспруденція». www/LegalAcvity.com.ua, м. Київ, 05 березня 2013 року. Тези наукових доповідей. К., 2013 С. 34-43.
8. Ткачук І.Д. Християнські цінності як основа формування сучасної вітчизняної правової культури. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 505-508.

Стебницький В.
магістрант юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету
Науковий керівник: к.і.н., доцент, доцент кафедри
теорії та історії держави і права
Ухач В.З.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТОНІВЕЦЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

Вступ. Непересічною віхою в історії українського національно-визвольного руху 30-50-х років ХХ ст. стала самовіддана, героїчна, жертвна боротьба ОУН та УПА.

У більшості наукових розвідок вивчається військовий, політичний та ідеологічний аспекти діяльності ОУН та УПА, проте функціонуванню мережі запілля УПА лише в останні роки приділено ряд досліджень, зокрема, А. Кентія, В. Ковальчука, Г. Стародубець, В. Ухача та ін. [6]

Метою наукової розвідки є висвітлення організаційно-правових аспектів постання та діяльності на території контрольованій УПА так званої Антонівецької «повстанської республіки».